

PÉTER I. ZOLTÁN

A Holnap névadása

Kultúra

Száztíz éve alakult meg a nagyváradi Holnap Irodalmi Társaság, a névadására pedig 1908. április 1-jén került sor. A váradi fiatal költőket, írókat már régebben foglalkoztatta irodalmi társaság létrehozása, egy irodalmi folyóirat kiadása. Az irodalmi társaság megalakításához végül az adott ösztönző lendületet, hogy 1908 februárjában a Premontrei Főgimnázium tanáráként Váradra érkezett Juhász Gyula, aki elsősorban a váradi költőkre, Dutka Ákosra, Emőd Tamásra és Miklós Jutkára gondolt, és természetesen Ady Endrére. Ady 1908. február 27-én jött Nagyváradra, hogy barátaival tárgyaljon. A találkozót az EMKE kávéház leghát-só kártyaszobájában tartották, ahol a váradi tollforgatók ismertették Adyval a tervüket. A visszaemlékezők szerint Ady szimpátiával vette tudomásul ezt a tervet a benne neki szánt szereppel együtt, és bár nem hallgatta el kételyeit annak keresztülvihetőségét illetően, jókedvvel belement a játékba. Megígérte, hogy két-három hét múlva újra benéz Váradra, és majd akkor továbbszóhatik a „nagy összeesküvésüket”. Addig is gondoljanak ki valami jó nevet az új társaság részére. Az esti beszélgetés után Ady Érmindszentre utazott a szüleihez.

A névadás legendája

1908. április 1-én tért vissza Ady a Körös-parti városba. Ekkor történt az irodalmi társaság névadása. A résztvevők nagy többségének visszaemlékezése szerint ennek helyszíne dr. Dénes Sándor nagyváradi ügyvéd, irodalmár Orsolya-zárdával szemben levő lakása volt (*a mai Cyrano vendéglő felett*). Emőd Tamás pontosabb helymeghatározása szerint dr. Dénesnek, Ady legmeghittebb barátjának lakása „az Apácák templomával szemben levő ház első emeletén” volt. Antal Sándor így mesélte el a történetet: „A házigazdán és Berkovits Renén kívül ott voltak az érdekelt költők, Nagy

PÉTER I. ZOLTÁN Podmaniczky-díjas helytörténész, újságíró (1949, Nagyvárad). 1991–2009 között a Bihari Napló munkatársa. A Budapesti Műszaki Egyetem műemlékvédő szakmérnöki karán tanult. 1992-től számos helytörténeti és irodalomtörténeti könyve jelent meg.

Mihály, Sarkadi Lajos. Miklós Jutka hiányzott. Ady alig vett részt a tanácskozásban, amely nem tartott sokáig, hiszen alaposan elő volt készítve minden. Dénes Sándor volt az előadó. Javaslatára elállottunk attól, hogy formálisan megalakítsuk az új irodalmi társaságot, de úgy határoztunk, hogy az antológia mint a társaság kiadványa jelenjen meg. A társaság neve körül volt hosszabb vita. Sarkadi Lajos vetette közbe, hogy az elnevezés dolgában holnap is határozhatunk. Mire Ady, aki eddig fáradtan hallgatott, helyéről felemelkedve mondta:

– Legyen A Holnap!

Ez A Holnap hiteles története. (Ady Lajos, Juhász Gyula és Nagy Mihály

részletesen foglalkoznak visszaemlékezéseikben A Holnap megalakulásával. Előadásaik csak A Holnap elnevezése dolgában különböznek. Ady Lajos nem volt jelen, gondolom, én emlékszem jól.) Javaslatomra elhatároztuk, hogy az antológiát Vajda János emlékezetének ajánljuk. Engem bíztak meg az antológia szerkesztésével, a versek kiválogatásával, az előszó megírásával, és hogy a szereplő költőket rövid bevezetésekben jellemezzem. A megbízatást azzal a feltétellel fogadtam el, hogy senki, Ady se olvashatja kéziratban, amit róla írok, és az antológia formáját illetően is teljes szabad kezet adnak. Megkaptam a plein pouvoirt [teljhatalmat], Ady megígérte, hogy hamarosan küld néhány új verset is. Abban is megállapodtunk, hogy az éppen Váradon tartózkodó Honti Nándor rajzolja az antológia könyvdíszét.”

Mások is – György Ernő ügyvéd, Manojlovics Tódor, Dutka Ákos, Emőd Tamás –, kisebb eltérésekkel ugyan, de nagyjából hasonlóan mesélték el a történetet.

Ennek a háznak az egyik első emeleti lakrészében történt A Holnap névadása

Mivel közülük Emőd Tamás volt az, aki feljegyezte a különféle névváltozatokat is, az ő visszaemlékezését is közöljük: „Ady a leghevesebb disputa közbe toppant be. Igen fáradtan érkezett meg az esti gyorssal, a vonattól jött gyűrötten, porosan, hogy A Holnap megalakításában részt vegyen. Beült egy hintaszékbe, és magát ringatva, részben figyelt, részben szunyókált. Éjfél felé járt, és még mindig nem volt döntés, hogy mi legyen az új alakulás neve. Név, amely a programot egy szóban kifejezze. (Antal Sándor író, a váradi konspiráció éltető lelke, Dénes doktor és Berkovits René, egy kiválóan művelt, finom ízlésű ideg orvos, a lobogó svádájú

Kollányi mérnök, Nagy Miska, Ady legrajongóbb embere, a kitűnő Wertheimstein Viktor, dr. György Ernő, Manojlovics Teodor, a szerb származású és európai látókörű poéta vitték a szót; címek, nevek, tippek röpködtek, de egyik sem elég új, elég rövid, elég erőteljes.) Hét poétáról lévén szó, valaki a »Göncölszékér« nevet ajánlotta, allúzióval a Göncöl hét csillagára; Juhász Gyula viszont az ősi zamatú »Hétmagyarok« név mellett kardoskodott. És még vagy száz cím röppent fel, de közmegegyezéssel egyik sem találkozott. Minden meg volt beszélve, már csak a társaság neve hiányzott, végül – azóta utánanyomoztam ennek a részletnek – Dénes Sándor odafordult Adyhoz:

– Bandikám, te mindig nagy címkitaláló voltál a szerkesztőségben, adj nevet az újszülöttnék!

Ady, aki bóbiskolt, fölrezzent. Gondolkozott egy pillanatig, aztán ásítva mondta:

– Hagyjuk, most nagyon fáradt vagyok. Majd holnap.

Dutka Ákos abban a nyomban nevetve ugrott fel:

– Topp! Hát ha »majd holnap«, akkor legyen a társaság neve is Holnap. A Holnap!

Dutka extemporéját nagy nevetés fogadta. Ady helyeselt, a keresztelő tréfás, harsány riadal közben rögtön végbe is ment. Meglett A Holnap. Ady adott nevet neki. A név azért is tetszett, mert hét betűből állt, mint valaki gyorsan kisütötte. Lényegében ugyanis hét poéta harcos társulása-

ról volt szó, mindazzal szemben, ami kivénhedt, hivatalos és maradi.”

Ady Lajos könyvében azt írta, hogy amikor évek múltán erről kérdezte bátyját, az csak elmosolyodott, és azt felelte: „Látod, hogyan keletkeznek a legendák?”

Bárhogy történt is, az tény, hogy 1908 tavaszára a hét költő – Ady Endre, Babits Mihály, Balázs Béla, Dutka Ákos, Emőd Tamás, Juhász Gyula, Miklós Jutka – összefogásával megvolt az írógárda.

A Holnap háromévi tündöklése, majd megszűnése

Az antológia anyaga hamar összegyűlt, megjelenését május-júniusra tervezték, de a körülötte zajló viták és sértődések miatt csak 1908. szeptember elején látott napvilágot A Hol-

nap antológia első kötete. A közös kötet megjelenése után a személyes találkozást a közönséggel 1908. szeptember 27-én tartották Nagyváradon, a Vajda János-émlékünnep alkalmából. Szeptemberben és októberben szokatlanul élénk, országos sajtóvisszhang fogadja az antológiát. Ady újabb váradai látogatása alkalmával, 1908. október 14-én tartották a Holnap Társaság alakuló ülését. Jelen voltak mindazok, akik Nagyvárad modern irodalmi életében szerepet játszottak, akik megindították fél évvel korábban a Holnap akcióját. Dr. Dénes Sándor indítványára a Holnap kimondta elvben megalakulását. Elfogadták az alapszabályzat

Ady Endre

Dutka Ákos

két héten belüli elkészítését, majd a Holnap ügyeinek intézésével tíz tagot bíztak meg.

Ady Endre felszólalásában a Holnap céljait ismertette: – *A Holnap – úgymond – nem akar éretlen, falusi, vidékieskedő forradalom lenni, amolyan irodalmi Barbizon; nem akar vidéki tüntetés lenni a fővárosi irodalom ellen. Ezt csak a rosszakarók foghatják rá a Holnapra. Eddigi működésével is bebizonyította, hogy egész más céljai vannak. Az irodalmi, művészi egyéniségeknek akarja útját törni, hogy az egyéniség győzzön az irodalomban, hogy minden értékes irodalmi egyéniség dolgozhasson az ország kultúréletének mélyítésén. A Holnap a felébredő kultúrérdeklődést és irodalmi lelkiismeretet akarja ébren tartani és fokozni. És hogy erre hivatása van – eddigi gyönyörű működése bizonyítja...*

Mialatt Ady Párizsban tartózkodott, Nagyváradon 1909. április elsejére megjelenik *A Holnap* második kötete, több

Emőd Tamás

Juhász Gyula

Ady-verssel. A társaság második matinéjára április 10-én kerül sor a nagyváradai városháza dísztermében. Juhász Gyula sokat várt a második kötettől, még nagyobb sikert az elsőnél, de csalódnia kellett. Kollányi Boldizsár terjengős, tudományoskodó előszava a legtöbb kritikust vitára készítette.

Az irodalmi társaság váradi utóéletéhez tartozik, hogy a Holnap rendezésében 1909. június 20-án impresszionista matinét tartanak a Fekete Sas palota különtermében. Lejött erre Ady is, és régi barátai, a holnaposok a régi szeretettel és tisztelettel vették körül, feledve a duk-duk affér miatti

Miklós Jutka

korábbi nézeteltérésük kínos emléket. Még ugyanebben az évben, november 11-én sikeres Holnap-matinét tartanak Aradon is, Ady részvételével. Ezt követően Ady már nem vállal több szerepet a váradi irodalmi társaságban. A költő életében a Holnap szerepét átveszi a budapesti *Nyugat*.

1909. november 16-án tartják a Holnap Társaság utolsó közgyűlését, ahol Nagy Mihály személyében új elnököt választottak. Ekkor döntenek az úgynevezett „Intim délutánok” megtartásáról is. Az első ilyen rendezvényt még ugyanebben az évben, december 20-án a Kereskedelmi és Iparkamara nagytermében tartják. 1909 szilveszterén az általuk szervezett kabaréest botrányba fulladt – egyesek a poétákat cégéreként használták –, mivel a mozgalom ekkorra egyfelől túlnő egy irodalmi kör határán, másfelől belesimpaszkodnak és kihasználják olyanok is, akiknek csupán üzleti érdekeik vannak.

1910. január 6-án rendkívüli közgyűlést tartottak a botrány kapcsán, és ettől fogva már csupán szórványos és rendszertelen a Társaság fellépése. Az után, hogy 1911. június végén Juhász Gyula elhagyta Nagyváradot, a Holnap Irodalmi Társaság is megszűnt.